

Žed

kažmjež orloš

Narednik Gruha ušao je u nužnik odmah posle objavljivanja da voz za Stšelno kasni četrdeset minuta. Bila je nedelja. Devet i dvadeset ujutru. Narednik je završio službu u devet. Pre izlaska iz komande nije obavio nuždu.

Naš nužnik, kraj plotu koji okružuje svojinu železnice, omanja je zgrada sa dva ulaza (posebno za muškarce, posebno za žene). Sa zidova otpada malter. Leti, posebno kad su žege, na peronima se oseća vonj. Nužničku jamu retko prazne. Sada, u jesen, zadah se ne širi suviše daleko. Unutra normalno, kao u svakom nužniku: na betonskom podu bara, vrata od kabine se ne zatvaraju sasvim, zidovi umazani, crteži, daska odvaljena. Smrdi.

Narednik Gruha je okacio pojas i kapu o zardali ekser, spustio pantalone, zatim se oprezno popeo na dasku i pišao. U tom trenutku čuo je udarac tvrdog predmeta, koji pade pored cipele, a odmah posle toga glasan pljesak nešto niže. Predmet je ispao iz Gruhinog džepa. U trenutku kad je ono šljepnulo, narednik je kao oparen skočio sa daske i pridržavajući pantalone, nagnuo se nad otvorom: dole u jami upao je službeni pištolj P-64.

— Zašto li sam ga nosio? — zamislio je Gruha besno.

Minut kasnije napustio je nužnik žurno zakopčavajući pantalone.

— Gospodine šefe — rekao je otvarajući vrata od sobe dežurnog — pozajmite mi fenjer, ko boga vas molim!

Šef Levandovski upravo je primao obavještenja iz Milejova. Mahnuo je rukom pokazujući na stolicu, ali Gruha nije seo već je šetao tamo-amo.

— Nešto se dogodilo? — upitao je Levandovski spuštajući slušalicu. Ustao je i pozdravio se sa seržantom. Gruha je ukratko ispričao o događaju.

— Vrlo neprijatna stvar — završio je — razumete li šta to znači za mene? — Šetao je iznerviran po kancelariji dežurnog.

Levandovski je časak tražio baterijsku lampicu, zatim su krenuli prema nužniku. Stali su iznad daske i zasvetlili u otvor.

— Pištolj nije igla — rekao je šef. — Moramo ga naći.

Snop svetla odbijao se od površine jame. Pištolja nije bilo.

— Čekajte — setio se Levandovski — sigurno je na dnu. Treba ga izvući!

Otrčao je po motku koju je iščupao iz leje u bašti iza nužnika. Pipali su dno motkom, osvetljavali lampicom, zagledali u otvor. Umalo da šefu padne kapa s glave.

— Nema nade! — pljunuo je. — Hojdemo, gospodine Gruha. Motkom nećemo ništa uraditi, treba drugačije.

Stali su ispred nužnika — narednik je brisao znoj. — Pobogu, gospodine šefe, izmislite nešto...

Na klupici, na sredini drugog perona, sedela su trojica muškaraca. U sredini, u pohabanoj mantili

— alkoholičar Janek Umanjski, poznat na ovdašnjem terenu. Kraj dvojice kompanjona iz »Kubanke«. Sedeli su na klupici posle noćne pijanke, neispavani i neobrijani, izmenjujući s vremena na vreme opaske. Čekali su voz za Stšelno. Krupan muškarac sunderastog lica pokušavao je da zapali cigaretu u pepeljari. Drhtale su mu ruke. Na vratu je imao prijav svileni šal — plav sa belim tačkicama. Treći je bio sitan, mršav, izgledalo je da mu je hladno i da se trese od hladnoće.

— Pavelku — rekao je Umanjski obraćajući se sitnom muškarcu — smisli neko pivo.

Zapričan, slegao je ramenima: — Pivo, u ovo vreme?

— Više ne mogu da izdržim — žalio se Janek Umanjski. Sagnuo se da veže pertle.

— Nema u bifeu — dodao je sitni — proveravao sam.

— Prestanite da pričate o pivu — zakrkljao je onaj sa sunderastim licem. — Lepo vas molim.

Učutili su videvši šefa Levandovskog u crvenoj kapi. Išao je peronom u pravcu klupe.

— Dobar dan, gospodine Umanjski! — rekao je zaustavivši se naspram njih.

Umanjski je ustao šokiran utiskom. Stegao je šefu ruku. Levandovski se pozdravio i s kolegama Umanjskog. Sunderasti je nešto promrmrljao pružajući ruku.

— Klanjam se gospodinu načelniku — rekao je gospodin Pavelk.

Levandovski se obratio Umanjskom: — Janek, dopusti za trenutak. Želim nešto lično da ti kažem.

— A spužvastom: — Gospodo, oprostite.

Pavelek i Gombčasti su posmatrali kako Umanjski i Levandovski odlaze i kako Levandovski nešto priča gestikulirajući. Stali su nešto dalje. Janek Umanjski je stajao čas na jednoj čas na drugoj nozi. Vrteo je glavom. Na kraju se okrenuo i otišao.

— Janek, prilazem dva piva — povikao je za njim Levandovski. — Doneću od kuće.

Umanjski nije odgovorio. Vratio se neraspoložen i seo na klupici.

— O čemu je reč? — pitao je Pavelk, ne mogavši da dočeka da Janek sam kaže.

Umanjski je protrljao neobrijani obraz. — Jednom je pištolj upao u klozetsku jamu. Hoće da ga izvadimo.

— U jamu? U jamu? — zainteresovao se gospodin Pavelk.

Umanjski je ponovio razgovor s Levandovskim. Pavelk je protrljao ruke: — Nisi se složio? Janko, šta ti je smetalo? Načelnik daje pivo.

— Ostavi ga na miru, ostavi ga na miru — krkljao je Gombčasti. — Prijavi se sam!

Sitni muškarac se nasmejao trljajući ruke. Zatim su sedeli čutke. Tutnjeći, prošla je teretna kompozicija.

— Isuse — uzdahnuo je Umanjski — što ja to ne podnosim.

— Daj znak — savetovao je gospodin Pavelk. Umanjski je ustao sa klupice. Krenuo je prema stanici.

— Janek! — povikao je za njim Gombčasti. — Janek! — Ali se Umanjski nije okrenuo. Išao je sve brže. Skrenuo je na mestu gde se nalazio prolaz perona.

Kad su Gombčasti i gospodin Pavelk prišli nužniku, Umanjski je pio pivo. Narednik Gruha i šef Levandovski stajali su pored s rukama u džepovima. Na zemlji, kraj cipele Levandovskog, nalazila se druga flaša.

Poštovanje šefu — poklonio se gospodin Pavelk.

Gruha je pogledao u Pavelka i ništa nije rekao. Umanjski je popio pivo, obrisao usta rukavom — posegao za drugim. Izvukao je košulju. Zavrnuo pantalone. Ostavio je sa strane polucipele. Ostao je u kratkim gaćama i sivoj majici, u čarapama zavrnutim prema petama.

— Vlasti uvek mogu računati sa Umanjskim! — nasmejao se gospodin Pavelk, ali ovi su čutali.

Samo je Gruha rekao u prazno: — Ima pola litra u džepu, zar ne? Budite mirni.

Poklopac ulaza bio je premazan krečom koji se ljuštio. Kada ga je Umanjski podigao, prosule su se bele laticice. Iz otvora je sa pokuljao smrad — gospodin Pavelk je ustuknuo zatvarajući nos. Gombčasti je ostao kraj stabla oskoruše. Skinuo je sa vrata svileni šal: — Drži! — pružio je Umanjskom.

Janek je zavio lice šalom — pokrio usta i nos. Gombčasti mu je pomogao oko vezivanja šala u čvor — Ličiš na Kaponea! — smejaio se gospodin Pavelk.

Umanjski je seo na ivicu temelja — spustio noge u jamu. Polako je nestajao u otvoru. Stapa-

lama je pipao dno. Na kraju su mu ostale samo ruke na ivici temelja — crvene, s crnim ispod noktiju. Kad su nestale, Gruha i Levandovski su prišli bliže. Šef je zavirio u jamu:

— Duboko?

Iz otvora se čulo šljapkanje. Glas Umanjskog je zahučao kao iz bunara:

— Iznad kolena, gospodine šefe.

Narednik Gruha je zaobišao nužnik i otišao u kabinu. Nagnuo se nad otvorom. Nekoliko puta je promovao motkom koju je ostavio u otvoru.

— Umanjski, ovde, traži na ovom mestu.

Umanjski je stopalama pipao dno. Stalao je čas na jednoj čas na drugoj nozi — jama je klokotala.

— Rukama! Inače nećeš naći!

Janek se polusedeći pomerao. Držao je podignute ruke. Kašljao. Narednik je video šal na tufnice na njegovom vratu. Iznenada, Umanjski je klekao. Morao je da umočii ruke.

— O, evo ga, evo ga! — rekao je iznad njega Gruha.

Gombčasti i gospodin Pavelk su ostali pod oskorušom. — Isuse, valjati se u takvim govnicima! — krkljao je Gombčasti. — Zašto si ga nagovarao?

— Ja, ja? — ostrvio se gospodin Pavelk.

Neko je izvirilo iza ugla. Došlo je nekoliko frajera s perona, znatizeljne žene, muškarac s tašnom. Pitali su šta se dogodilo? Gombčasti je samo brundao. Šef je bio nagnut iznad ulaza. Nad našim nužnikom širio se smrad.

— Evo ga — čuli su Janekov glas. Gruha je ugledao kako se Umanjski uspravlja i podiže pištolj. Hteo je da ga pruži naredniku, ali ga Gruha nije uzeo.

— Nemam papir — rekao je.

Svi su gledali kako Umanjski izlazi. S onim šalom i rukama iznad laktova u govnicima. Bacio je pištolj na travu. Zatim se podigao, provukao nogu kroz zidic. Disao je glasno. Na kraju je sasvim izašao i ostao klečeći kraj ulaza. Posegao je umazanom rukom po flašu, koju je Levandovski držao kraj cipele. Šef nije protestovao. Samo se povukao i posmatrao kako Umanjski pije klečeći — u svilenom šalu na vratu i kako se sa njegovih kolena i ruku polako slijavaju govna, kao da se Janek topi.

Gospodin Pavelk je rekao držeći se za nos: — Da te stara takvog vidi... Isuse!

Narednik je otrčao do bunara po vedro. Vratio se i pljusnuo pištolj.

Umanjski je ostavio flašu. Ustao je. Kao da ga je ono pivo pokrenulo — ljujavo se. Krenuo je sa Gombčastim iza nužnika. Ljudi su im čutke pravili put. Janek je užasno bazdio. Prišli su bunaru.

— Klekni — zakrkljao je Gombčasti. I Janek je klekao. Tresao se kao u groznici — ruke su mu letele. Gombčasti je počeo da pumpa vodu.

Gospodin Pavelk je stajao pored. — Nikad nećeš sprati ta govna, Kapone! — Opet je počeo da se smeje.

— Napolje! — zakrkljao je Gombčasti.

Umanjski je klečao na betonskoj ploči. Pljuvao i kašljao. Spirao je govna sa gaća i ruku. Telo mu je bilo belo. Na rukama guščija koža. Počela je da sipa kišica.

Narednik Gruha je uvio pištolj u novine. Sagao se i ubacio u Janekovu cipelu pet konja. Ispravio se, potražio po novčaniku — dodao do stotke. Pod oskorušom je nešto odjeknulo. Pružio je ruku prema šefu.

— Hvala za uslugu, gospodine Levandovski. Otputovaću onim u trinaest.

— Nisam li rekao? — smejaio se radosno načelnik: — Pištolj nije igla! Završilo se na strahu, zar ne?

Narednik je dodirnuo prstom štit kape. Otišao je prema gradu.

— Ovako suvo ne može da prođe! — viknuo je za njim Levandovski. — Pamtiću!

Na peronu je zakrkljao megafon koji je objavljivao dolazak voza u zakašnjenju. Šef se okrenuo. Pogledao je u Janeka Umanjskog, kako go kleči četvoronoške na betonskom krugu. Gombčastog, koji je polako pumpao vodu, gospodina Pavelka, ljude koji su stajali pored, sve kroz sitne kapi kiše — i rekao:

— Janek, kad završite, ne zaboravi da poklopiš ulaz!

Uzeo je dve prazne flaše od piva i otišao.

Prevela Biserka Raičić

Belaška o piscu

Kažmjež Orloš rođen je 1935. godine. Završio je prava. Radio je godinama kao pravnik pri građevinskim preduzećima na terenu i kao novinar. Objavio je tri knjige pripovedaka: *Medu obalama* (1961), *Kraj zabave* (1965), *Tamno drveće* (1970) i dva romana: *Čudesno lo-povsko gnezdo* (1973) i *Treća laž* (1980). Piše stvarnosnu prozu. Pored Mareke Novokovskog spada u njene najtipičnije predstavnike.